

הגאון רבי יהושע דוד טורצ'ין שליט"א רב "קהל פרושים" בארה"ק

יראתו קודמת לחכמתו

לקראת כלות השלושים לפטירתו של הגאון האדיר רבי חיים גריינמן זצ"ל, עלינו בחרדת קודש אל מעונו של אחיינו בדלחט"א, הגאון הצדיק רבי יהושע דוד טורצ'ין שליט"א רב ור"מ קהל פרושים בארה"ק, ללקט פניני הנהגות מופלאות אחר מיטתו של צדיק • הדברים מובאים כפי אמירתם

מנדל האס

הנצרכת או מיותרת? שמעתי מאחד שבא לשאול חוות דעתי בענין בניית מקוה טהרה, אמר לו הגר"ח לבוא שוב ביום המחרת. למחרת כאשר הלה בא לשמוע תשובתו נדהם למצוא 'דגם מקווה' בנוי כהלכתו מהמסד ועד הטפחות, הכל על מכונן.

לאחר התעוררה פעם שאלה בהלכות שבת בענייני בורר, הגר"ח הכריע שהדבר מותר ואילו אחד המשתתפים בשיחה הפליט שהדין הוא 'חייב חטאת', למחרת אמר הגר"ח שכל הלילה לא ישן מפני אמירתו של זה שהדין 'חייב חטאת'... מסיים איש שיחנו: מה הוכרע בשאלה להלכה איני יודע, אולם לימוד גדול הוא לנו, ליראת שמים שבערה בקרבו. בסוף ימיו, כאשר מעד ונפל בביתו, היה זה החולי האחרון שממנו לא קם, איבר את הכרתו, וכשהתעורר ביקש מאחד מנכדיו שיוציא אותו בברכת 'אשר יצר', כיון שאינו זוכר אם בעת הנפילה סיים לברך את הברכה או לא. כה רבה היתה יראת חטאו.

עובדא, אביו ביקר בארה"ק ונכנס אל רבי חיים להתברך, מדי דברם סיפר היהודי לרבי חיים שבנו מתגורר בארה"ק. אמר הגר"ח לאב שיאמר לבנו להכנס אליו, כעבור מספר חודשים נכנס הבן והגר"ח זכר את אביו וביקורו בפרוטרוט, למרות שלא ראהו אלא פעם אחת באותן חמש דקות ששהה במחיצתו ומידי יום עברו על פניו עשרות אנשים.

יראתו קודמת לחכמתו

"הגר"ח זצ"ל הפך עולמות בענין כשרות התפילין, שיהא הכל מהודר בתכלית ההידור, אולם הוא לא התפתה מכל חומרא חדשה שיצאה לשוק, אלא למד כל סוגיא ובירר כל ענין לעומקה של הלכה וכל הנהגה או מעשה היה להם על מה שייסמוכו בכתובים. כאשר הגיעו להציע לפניו ציצית מהודרות בניפון לשמה, אמר שעליו לברר האם דבר זה נחזק מחובת ההלכה, 'אלמד ואקף את הנושא ואח"כ אדע האם הוא חומרא

ולא מדובר היה בספר ליקוטים שכל אחד בימינו יכול לחבר, מדובר בחידושים עמוקים, הדורשים שעות של יגיעה צרופה ועמלות בתורה, על אף סאת הייסורים הגדושה שתכפה עליו. מפחיד היה לראותו, ראשו כפוף כאגמון וכל גופו מלופף בייסורים, אולם הוא כאן וראשו בשמים, הרופאים הגדירו אותו שהייסורים הכולאים אותו בגופו דומים ליושב בבית האסורים ואיכריו נתלשים ממנו - והוא יושב והוגה בתורה בעיון, מעלה את חידושי על הכתב, משל כל חבלי הגוף וייסוריו אינם קשורים אליו. העיקר שהראש מיושב והמוח צלול.

כידוע סירב לקחת כדורים משככי כאבים, מחשש שריכוז מוחו עלול להיפגע ולהפסיקו מדבקותו, כך גם באחד מחולאיו, כאשר ביקשו הרופאים לנתחו, לא הסכים, כי סם ההרדמה יפסיקו מעיונו. הגר"ח נחזק בויכרון חר ומיוחד. סיפר לי אברך אמריקאי שבדידיה הוי

ט רם כל שיח על גדולתו בתורה, הגר"ח טורצ'ין שליט"א פותח בתיאור חי, על פשר האבלות האופפת את אותם רבים שנהנו לאורו: "רבו מספור האנשים שביקשו הימנו עצה וחושיה, מסתובבים עתה כמגששים באפילה וכמוטלים בספינה המטורפת שאברה קברניטה, אין מי שיריד דעה ויבין שמועה. ביתו של רבי חיים זצ"ל היה תל תלפיות, מכל קצווי תבל הפנו אליו שאלות בעניינים קשים שלא היה מי שיכריע בהם, והוא בחכמתו ובעמקתו, בהיגיון הצרופ ובערכו תורתו, היה עמוד האש שהלך לפני המחנה, האיר את הדרך והנהיג אל המסילה, מי יתן לנו תמורתו.

אחד שאל פעם את הגאון הגדול רבי אברהם גניחובסקי זצ"ל: 'כמה השיעור של גמילות חסד?', ענה לו: 'אין לו שיעור'. הקשה הלה: 'ותורה מה תהא עליה? מתי אלמד?', ענה לו רבי אברהם על אתר: 'הרי לך רבי חיים גריינמן, כמה הוא עוסק בגמילות חסד, ובכל שנה הוא מוציא ספר...

הנישואין עם זוגתו - בתו של הג"ר ישראל לוריא זצ"ל, ר"מ ומשגיח בשיבת 'תורת חיים' ומו"צ ב'העדה החרדית'. בסידור הקידושין כווד מרן רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל. גיסיו היו הגאון הגדול רבי אברהם יעקב זלניק זצ"ל ראש ישיבת 'עץ חיים', הגר"ח טורצ'ין זצ"ל, הגר"א וינר והגר"א לוי זצ"ל - שכל אחד מהם היה גברא רבא עד מאד.

לאחר נישואיו התגורר בשכונת כרם בירושלים כשמונה שנים. באותם ימים קבע את מושבו בישיבת מיר. בימים ההם התקשר בקשר כל יתק עם מרן הרב מבריסק רבי יצחק זאב הלוי סאלאוויצ'יק זצ"א.

בתקופה זו נסע לבני ברק מדי שבוע כדי לפלפל עם דודו - מרן היחזון איש' בסוגיות שלמד, הוא

של ישיבת 'תפארת ירושלים'. בזמן היעדרותו שהו ילדיו חלק ניכר מזמנם בבית דודם מרן היחזון איש'. בבחרותו כבר התפרסם כידוע ש"ס על בוריו. ונאה דורש נאה מקיים, בספרו 'חידושים וביאורים' על מסכת עבודה זרה כתב שכל אחד צריך לדעת ש"ס בגיל 17.

בבחרותו למד בישיבה לצעירים 'תפארת ציון' בבני ברק והיה נחשב ל'עילוי' של המושבה המתפתחת. את ספסל הלימודים חבש יחד עם הגאון האדיר רבי חיים קניבסקי והגאון הגדול רבי ניסים קרליץ שליט"א שלמדו עמו באותו מחזור. לאחמ"כ עלה ונתעלה לישיבת לומז'ה בפתח תקוה וישיבת חברון בירושלים.

בשנת תש"ז, בהגיעו לפרקו, בא בכרית

הגאון האדיר רבי חיים גריינמן זצ"ל נולד בוילנה לאביו הגאון רבי שמואל גריינמן זצ"ל ולאמו - בתו של הגאון רבי שמריהו יוסף קרליץ רבה של קוסובקה ואחותו של מרן היחזון איש' זצ"א. יחד עמו נולד אח תאום, פנחס דוד. בברית המילה שימש מרן היחזון איש' בסנדקאות, ומרן רבי ברוך דב ליכוביץ זצ"ל שימש בסנדקאות של אחיו.

בשנת תרצ"ה עלו בני המשפחה לארץ הקודש יחד עם סבתם, אמו של מרן היחזון איש'. דודם - מרן זצ"ל שעלה לארץ שנתיים קודם לכן, כבר התגורר בבני ברק, והוא פנה לר' משה פרוש ז"ל שסידר עבורם את אשרת העליה.

זמן מה לאחר עלייתם ארצה, נסע אביו לארצות הברית לצורך פעילות ציבורית, שם סייע בביסוסה

על כך בתוקף ובס"ד ניצל מהניתוח ברגע האחרון והכל עבר כשורה. והיו מאות סיפורים כאלו.

ומהיכן היה כוחו להכריע בשאלות הוותיקות שאלו?

"היתה לו סיעתא דשמיא מיוחדת! כידוע, הוא למד עם מרן ה'חזון איש' בחברותא, במשך חצי שנה הם נסעו יחדיו למקום מרוחק, שם ישבו ללמוד יומם ולילה באין מפריע, כאשר התעוררו קושיות בסוגיא היה ה'חזון איש' אומר לו: 'אמור אתה', 'מה אתם אומרים' וכאשר השיב וענה, החל לפלפל עמו ולהסביר לכל צד, למה ככה ומדוע אפשר לומר אחרת, וכך הדריכו צעד אחד צעד בסדר ודרכי הלימוד, אחר הדרכה ברורה שכזו אין מקום לשאלה מהיכן היה כוחו...

תחת אחד השיחים אמר לי הגר"ח, שבאותה תקופה, למד עם מרן ה'חזון איש' מסכתות חגיגה, שבוועות וחצי מנחות, במחצית שנה.

האם היו גם רבנים גאונים בתורה שנועצו עמו?

הגר"ד שליט"א: "בודאי. לא אחת, במקרים מסוימים, כאשר הגיעו שאלות קשות ביותר לשולחן דייני העדה החרדית היו משגרים אליו את השאלות להכרעה, שאלות בענייני שחיטה או בשאר דברים שהיו נוגעים לכלל.

הדיין הגאון רבי יעקב בלוי זצ"ל, גאון עצום בכל קנה מידה, היה מתבטל לפניו לחלוטין. פעם אמר לי שהוא היחיד שהוא 'בר-שיחה' עמו, היה מתייעץ ושואל לחוות דעתו בענייני הלכה ועוד.

כמו כן מנהלי מוסדות רבים, מוסדות לבעלי תשובה, מנהלי סמינרים וכדו', היו מתייעצים עמו על כל צעד ושעל, והגר"ח באהבת הזולת שבו הקריב מזמנו שעות וימים, כיוון את צעריהם בכל פרט ופרט.

צדיק אבד - לדורו אבד.

אנשים היו משחרים לפתחו בשעות המוקדמות של בוקר יום ראשון, בידעם כי הוא עלול להעלם בימות השבוע הבאים, והיה מתעכב בפתח ביתו שעות ארוכות בכדי שלא להשיב איש מהפונים אליו ריקם. לפעמים היה דוחה את יציאתו מהעיר ביום או יומיים בשל ריבוי הפונים. אולם בשבוע שלאחר מכן מצא 'פתרון' לכך... ארז חבילותיו בליל מוצאי שבת ובשעה 12 בלילה יצא עם האוטובוס האחרון מבני ברק לתפרח. כי חשקה נפשו בתורה...

עלה שלום ביתם על שרטון, וכמדומה היה שכל התחזיות השחורות עומדות להתגשם מול עינינו, הגר"ח בירך והרגיע שהכל על מקומו יבוא בשלום, וכך הוה, לאחר זמן קצר הכל התייצב על הצד היותר טוב ועד עצם היום חיים בני הזוג בשלום ובשלווה.

סיפר לי תלמיד, שבא אל הגר"ח לפני לידת בנו בכורו, כיון שהרופאים אמרו שהם צופים שהלידה תסתבך הוכנס אחד מגדולי הפרופסורים לענפי הקורה, והוא קבע כי מרבית הסיכויים שיצטרכו לנתח, אמרתי לו לפנות אל רבי חיים, והגר"ח אמר לו: "תשאל רופא בקופת חולים, מה שיגיד תעשה!", הרופא בקופה אמר שלדעתו אין צורך לנתח, האברך עמד

כבר?": ענה: לא. הורה: "לך להתפלל ושוב לאחר מכן". כששב לאחר התפילה שוב הקדימו הגר"ח בשאלה: "אכלת פת שחרית?": ענה: לא. הציע לפניו שולחן וארוחת פת שחרית, הורה לו לאכול ורק לאחר מכן הסכים לשמוע מה בפיו.

אף סיפורי מופת התגלגלו סביב שולי אדרתו... הערנו.

הגר"ד שליט"א נזכר: "לאחר מקרובי משפחתי הוצע שידוך מסוים, וכל העוסקים בעניין היו בטוחים כי אין זה ענבי הגפן בענבי הגפן, כמנהגנו לשטות שאלותינו לפני הגר"ח זצ"ל הוריתי לש"ב לשאול לפיו, בניגוד לכל התחזיות, הגר"ח עודד וזירז את השידוך. תקופה קצרה אחרי החתונה,

"ששה עשר ילדים היו לו, שיבלחט"א, לפעמים חושבים, יהודי שכל כך הרבה צרכי ציבור מוטלים על כתפיו, מתי היה לו זמן לחנך את ילדיו, ולא היא, הגר"ח מצא זמן לכל יחיד ולא הזניח שום פרט שלא נתן עליו את הדעת, לכל אחד מבניו בחר את השייכה בה ילמד לפי כשרונותיו, השגיח וביירר עם מי ילמדו בחברותא, וכך כל פרט ופרט בחינוכם היה בשיקול הדעת עד קצה התכלית.

"ושוב" הגר"ד שליט"א חזר לנקודת הפתיחה בהתפעלות עצומה, עם כל העסקים הללו בעסקי ציבור, הוא הצליח כל כך הרבה ללמוד ולחבר ספרים על כל הש"ס, זהו הפלא הגדול ביותר בכל מסכת חייו.

"והוא מצא זמן אפילו לברוח לתפרח... שכן כך היה מנהגו עד שנות הגבורות, ביום ראשון היה ארז חבילותיו, ובצנעה והשקט היה עוזב את הבית וגולה למקום תורה... יושב בתפרח ולומד יומם ולילה.

לפעמים היו אנשים משחרים לפתחו בשעות המוקדמות של בוקר יום ראשון, בידעם כי הוא עלול להעלם בימות השבוע הבאים, והיה מתעכב בפתח ביתו שעות ארוכות בכדי שלא להשיב איש מהפונים אליו ריקם. לפעמים היה דוחה את יציאתו מהעיר ביום או יומיים בשל ריבוי הפונים. אולם בשבוע שלאחר מכן מצא 'פתרון' לכך... ארז חבילותיו בליל מוצאי שבת ובשעה 12 בלילה יצא עם האוטובוס האחרון מבני ברק לתפרח. כי חשקה נפשו בתורה...

באחד מאותם ימי ראשון שלא הצליח לברוח בלילה, הופיע אברך חסידי בפתח ביתו בשעה מוקדמת בבוקר וביקש לשאול את שאלתו, הקדימו הגר"ח ושאלו: "התפללת

עוד הפעם ועוד הפעם ובהיותי ילד פעם אחת עשיתי עצמי כעייף ומיד שראה כך דודי, אמר: "אני יותר קשה לי לשמוע מאשר לך לדבר", מרן ה'חזון איש' אף התבטא בפני אנשים: "אפשר לסמוך עליו בהוראה כבר בגיל צעיר".

מדורו ה'חזון איש' קנה את דרכי הלימוד בהיצמדות לפשט עמוק בסוגיה, כפי שהתבטא לאחד ממקורביו בתקופה מאוחרת יותר: היום סיימתי את הלכות ריבית לאחר ארבע עשרה שנות לימוד בעיון של הלכות אלו.

מאידך כיוון הגר"ח גם ללימוד מקיף, שהעיון בסוגיות לא יבוא על חשבון הבקיאות בש"ס ופוסקים. וכאמור הורה לתלמידיו "לעבור" על הש"ס כבר בגיל צעיר מאוד.

מתפללי אותה תקופה יודעים לספר שרבי חיים היה 'עלם מהשטח', משום שלא היה חפץ בעלייה שהיו נותנים לו כשהוא נמצא מול ה'קהילות יעקב'.

בשנים אלו החל לשקוד על חיבורו 'חידושים וביאורים' המפורסם המקיף את כל סדרי הש"ס מברכות ועד עוקצין, ספרים הכתובים בעיון עמוק. לאחר פטירת אביו בשנת תשט"ו, עבר להתגורר בבני ברק בה נותרה אמו האלמנה.

היתה תקופה בה היה לומד ימים שלמים יחד עם דודו מרן ה'חזון איש', דבר שהיה מעבר לנדידתו גם קשה מאוד. דרך לימודו של ה'חזון איש' דרשה כידוע מאמץ עילאי והיכולת לעמוד בעומק עיונו והעמקתו של מרן זיע"א איננה דבר של מה בכך. הגר"ח אף סיפר שמרן ה'חזון איש' אמר לו לחזור

היה לאחר הלמדנים הצעירים המקורבים ביותר לה'חזון איש', וציירף אליו "ירושלמים" אחרים שהיו לתלמידי ה'חזון איש', בהם: הגאון הגדול רבי יהודה שפירא, הגה"צ רבי חיים ברים, הגאון רבי משה יהושע לנדא, ועוד.

בספרו הראשון 'כליל דוורדא', מופיעות הערותיו של מרן ה'חזון איש' ובראש הספר הראשון של סדרת 'חידושים וביאורים' מופיע מכתב ארוך בנושא הלכתי שכתב לו מרן ה'חזון איש'.

מרן ה'חזון איש' אף שימש באחרית ימיו כסנדק בכרית לבנו בכורו שהתקיימה בירושלים.

בהיותו אברך צעיר כאשר התפלל אצל דודו מרן בעל ה'קהילות יעקב' זצ"ל היה מורה לתל לאברך הצעיר 'שלישי' בקריאת התורה בשבת, צעירי

הר"ר מרדכי פינקלשטיין הי"ו, מויתקי תושביה החרדיים של תפרח:

"אלמלא רבי חיים זצ"ל, לא היה כאן היום ישוב"

עשרות רבות בשנים נהג הגאון האדיר רבי חיים גריינמן זצ"ל להסתגר משך ימות החול במושב תפרח הדרומי. שם היה ספון בד' אמות של תורה והוראה בלבד • הרב מרדכי פינקלשטיין הי"ו, מויתקי ומיקירי המושב, בשיחה מאלפת ומרתקת אודות דמותו העילאית של הגאון האדיר זצ"ל והשפעתו הרוחנית המכרעת על צביונו של המקום כ"מקום תורה"

הרב 'שעיהו וין

לפני שמתחילים את שיחתנו, מבקש בן שיחנו שיחי' להבהיר ולחדר, "עלינו לדעת את הכותרת... כי כל היש' העצום שאדם רואים כאן, קול התורה הגדול שבוקע מכל ד' אמות פה ומתפשט לכל אזור הדרום, נזקף בעצם לזכותו של הגאון האדיר רבי חיים גריינמן זצ"ל. בלעדיו, ספק רב אם היינו יכולים לשבת כאן היום ולהצביע על 'תפרח' כמקום שממנו יוצאת תורה ויראה לכל אזור הדרום."

בהמשך השיחה הנעימה ורווית הזכרונות, נשמע על היסטוריה רבת שנים עמוסת מאבקים שנראו כבלתי נגמרים, עליות ומורדות בתולדותיו של אחד המושבים המפורסמים ביותר כיום כמקום של תורה בארה"ק.

לקראת תום השלושים לאבל, שמנו פעמינו לעבר המושב 'תפרח'. שדות ופרדסים פוריים מלווים אותנו לאורך כל הדרך מירושלים בואכה תפרח. פה ושם הומה הלב מהתרגשות כאשר שלט גדול מרהיב עיניים מכריז בעזו ובגאון על היות השדה או הפרדס 'שומר שמיטה', מצהיר כשער בת רבים על ציותו ונאמנותו לציוויו של בעל הבירה. קילומטרים רבים נמשכת הדרך, הכל מלבב ופורח מסביב, ההבטחה של 'ציווית' את ברכת' וזעקת כאן מכל עבר. 'ישובים יהודים מתחלפים בכדורים ותורר חלילה, כשלפתע צד את עינינו שלט קטן, נחבא אל הכלים - 'תפרח'.

אנו פונים לצד שמאל של הדרך והמראות שראינו קודם מתחלפות באחת. הבתים פשוטים בתכלית. לא יופי ולא הדר חיצוני. אין כאן כלום

מכל אותן מראות שחזינו לאורך כל הדרך. החצרות, המדרכות, כמו גם מה שמכונות הגינות הציבוריות אינן מטופחות בעליל. להיפך, כמעט ניתן לקבוע שהן אף מוזנחות ביותר. אך יש פה אור יקרות מסוג אחר לחלוטין. אמרתיים של חכמינו ז"ל על 'הוי גולה למקום תורה', 'פת במלח תאכל' ו'הרוצה להחכים ידרים' - מקבלות כאן משמעות אמיתית. נראה שאצל תושבי המקום לא מדובר במליצה או בהמלצה בעלמא, כי אם בדרך חיים של ממש אותה אימצו לעצמם ביודעין ובכוונת מכוון.

ביתו של מארחנו דומה, להפליא לשאר כתי המושב. על אף שמדובר ביהודי ששימש כעבר בין השאר כיו"ר הועד, חבר המועצה האזורית, ועוד שלל תפקידים רמי דרג בשירות הציבורי והפרטי, זועק הבית 'פשוטות' מכל פינה. ביתו כמו מכריז על דייריו כי בני תורה הם במהותם ובכל ישותם. "הבית הזה", הוא יספר לנו בהמשך שיחתנו בהתרגשות, "היה חל תלפיות במשך שנים רבות. כל מי שביקש לדבר עם רבי חיים זצ"ל בעיקר בעניינים רפואיים וכדו' היה מתקשר לכאן, ואני הייתי זה שמקשר בין השואל לבין המשיב הגדול זצ"ל. באותם ימים הטלפון היה מצרך די נדיר, ואף בביתו של רבי חיים זצ"ל לא היה טלפון, כך שאני זכיתי להביא לפניו את שאלותיהם של המוני השואלים והמבקשים."

"כיום, אני שמח לראות את מאות תלמידי הישיבה והמוני תושבי המקום שכרובם הגדול תלמידי חכמים ויראי שמים גדולים, כיצד הם מתענגים על לימודם במקום נפלא זה, מבלי שהם מעלים בדעתם כמה עמל ויגיעה

נדרשו מאיתנו על מנת שנגיע להיכן שאנו נמצאים כיום", חוזר ר' מרדכי שיחי' בהנאה על הדברים.

כיצד הגיע לכאן הגר"ח גריינמן זצ"ל? אנחנו מבקשים מבן שיחנו שיחי' לעשות מעט סדר בדברים ולהבין, כיצד הגיע הגאון האדיר זצ"ל ממקום מושבו שבבני ברק דווקא לתפרח הרוחקה.

"שנה אחת בלבד לאחר פרוץ המדינה הוקם היישוב תפרח", מספר את אוננו ר' מרדכי שיחי' ומגולל את אחת ההיסטוריות המרתקות בתולדותיו של הציבור החרדי בארה"ק. "היו אלו יהודים חרדים ניצולי שואה שבאו מהונגריה לארה"ק. בתחילה שוכנו הללו על ידי ה'סוכנות' במעברות ובמחנות עולים בסביבה, ולאחר שבקשו לעצמם פיסת קרקע משל עצמם בה יוכלו להקים את חייהם על אדני התורה והיראה כפי שנהגו עד עלייתם לארה"ק, הם 'קיבלו' את תפרח. מוכרחים להבין, מחייך ר' מרדכי ומדגיש, רוב העולים באותה תקופה שאפו ורצו להגיע למרכז הארץ או לירושלים. כאן, הדרום הרחוק, זה שכלי התחבורה באותם ימים לא שמעו עליו, זה שקרבתו לעזה וליישובים ערביים היתה מן המפורסמות, לא משך רבים מדי, כך שלאיש לא היה אכפת באותם ימים מאי אלו דונמים שוממים. וכך קם בעצם מושב תפרח. אולם עם הקמתו כבר התחילו לצוץ הבעיות האמיתיות. כפי שהיה נהוג באותה עת, על כל יישוב שקם שמו מיד 'סטמפל' [=חותמת] להיכן הוא משויך. את תפרח סיווגו לתנועת המושבים שהיתה אז כידוע בשליטה מוחלטת של הנהגת המדינה דאז."

אלו בעיות צצו

"אלו לא?" נאנח ר' מרדכי. "ראשית, היו אלו הגגנות שנשלחו ללמד בגני הילדים. היו אלו חיילות בשירות צבאי ששימשו בתפקיד. כמובן שהחלה מהומה רבתית במקום. ההורים, שהיו כפי שצינתי יהודים חרדים לדבר ר', קמו ונסעו לירושלים למחות במשרדי הסוכנות כנגד היוזמה ההרסנית. הם דרשו לשלוח אליהם גגנות חרדיות, אך איש לא ממש טרח לשמוע את דבריהם. שלושה ימים(1) שבתו ההורים היקרים הללו במשרדי הסוכנות, עד שלוי אשכול, מי ששימש באותם ימים בתפקיד יו"ר מחלקת ההתיישבות בסוכנות, הבין שאין מה לעשות והחליט להעביר את השליטה על המושב לידי תנועת פא"י."

כמובן שהמהלך לא עבר בקלות, התחיל עליהם גרול על המהלך של לוי אשכול, חבריו למפלגה כעסו מדוע הוא נכנע לדרישות החרדים, שכן באותם ימים להוציא יישוב מידי תנועת המושבים היה דבר שלא ייעשה. הכל היה חייב להתנהל על פי רצון ההנהגה ששלטה אז במדינה, קרי - מפא"י. אך לוי אשכול הדף את טענות חבריו, והשיב, כי "מול' ההונגרים האלו אין מה לעשות. הם פשוט לא יתנו לנו לעשות שום דבר ממיא"א". כך צלחנו את הקרב הראשון שהיה בעצם רק יריית הפתיחה להמשך מאבקנו על יהדותנו."

ההתמודדות מול הפשרנים

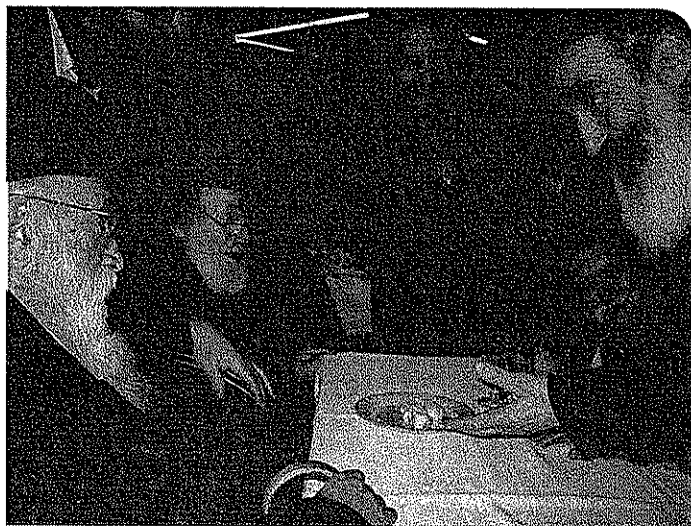
"לאחר מכן החלה עויבה חרדית מהמקום. התנאים כאן היו מאוד קשים שכן לא היה פה שום דבר. ממש כלום. לא רוחניות ולא גשמיות."

הנאותים. לאחר מתח ארוך בו נותרנו עקביים ונחושים להמשיך במאבק, מתח שלא היינו עומדים בו אלמלא העידוד וההדרכה הבלתי פוסקים מצדו של הגר"ח זצ"ל, קבלנו הצעה חדשה ומפתיעה שבאה מהסוכנות ומרשם האגודות: אנחנו נוכל להכניס עשרה חברים חדשים שייבחרו על ידינו, מה שיהפוך אותנו לבעלי רוב בוועד, וכך נוכל לקבוע את אופי היישוב.

ההצעה, כאמור, הייתה מפתיעה ובלתי מובנת. ראינו כאן את יד ההשגחה העליונה שכן לא יכולנו להאמין שהמושב ישוב לידנו. אולם גם כאן לא תמו ייסורנו. היה קשה מאוד לכנס את הוועד שכן רוב החברים החרדים כבר נטשו את המקום, והיה קשה מאד להביאם להצבעות. פניתי לגר"ח זצ"ל בבכיות, אך הוא השיב לי בזה הלשון: מרדכי, אתה כזה בטלן? מדוע שלא תעשה ברית עם המרוקאים? הדברים היו נראים לי כחידה סתומה. כיצד אוכל לכרות עמם ברית, הם הרי התנגדו לנו ולדרכנו! אך הגר"ח זצ"ל המריצני לחפש מסילות לליבם ולקרנם אלינו ואל דעותינו. וכך, בעידודו ובעצתו של הגר"ח זצ"ל מצאתי עצמי יושב וחושב כיצד להגיע לליבם של שכנינו שהיו עד כה אויבינו המרים.

מועדון הנוער שהפך לבית כנסת

"במושב התגורר יהודי בשם פינטו, לפינטו הזה היו שני אחים נוספים, כולם בעלי השפעה מרובה על התושבים. המתח עם בני המשפחה הזאת היה כל כך גדול עד שבשיא המתח, הם כתבו מכתב ובו דרישה לפנות את הישיבה מהמושב תוך שלושה חודשים, לפתע פנה אלי רבי חיים זצ"ל ואמר, אתה יודע, ר' מרדכי, באשדוד מתגורר מקובל בשם הרב פינטו. אולי יש לו שייכות משפחתית והשפעתית עליהם? תסע אליו ותאמר

ומיד נכנס לפעילות אינטנסיבית. הוא הפנה אותי בשמו לרב לורנץ, ופשוט דרש ממני שאעדכן אותו בכל המהלכים לפרטי פרטים ממש. הרב לורנץ זימן פגישה עם מנכ"ל מחלקת ההתיישבות יחד עם גורמים נוספים. הפגישות הללו חזרו ונשנו פעמים רבות כשבכל פגישה נשאתי נאום מעומק הלב על עתידו של היישוב החרדי ההולך ונעלם. וכך התנהלנו הלך וחזרו עד שהשגנו הסכמה מיוזם אירוד, מי שהיה ממונה באותם ימים על רשם האגודות. השמחה בלבבות היתה גבוהה, אלא שסאת ייסוריני לא תמה. שלושה ימים לאחר אותה הסכמה של אירוד נכנסה מפלגת שינוי לקואליציה (י.ו.) והשר מטעמה בגלגולה הראשון. י.ו. והשר מטעמה ביטל את ההחלטה. שוב נותרנו בפני שוקת שבורה כאשר יותר ויותר חברים חרדים במושב כבר אמרו נואש ופנו לחפש לעצמם מקום אחר. אך שוב, בהדרכתו הצמודה של הגר"ח זצ"ל קיבל המצב בתפוח תהודה רבה. נעשו ניסיונות רבים למנוע את המשבר הכבד כשמשלחות הולכות ובאות והצעותיהן בידיהן. הגר"ח זצ"ל עודדנו כל העת לכל נשבר והורה לנו את דרכי הפעולה

הפשרני ישאר במקום אחד, ואנחנו, החרדים, נחיה במושב עצמאי משלנו. מאחר והמשימה הוטלה עלי, התחלתי להתרוצץ ממשרד ממשרת אחד למשנהו. פניתי לרשם האגודות, לסוכנות ולכל משרד רלוונטי, אך בכל מקום עשו ממני צחוק. פשוט זרקו אותי מאחד לשני. ההתנגדות הממשלתית לחלוקת היישוב היתה כה עזה, עד שכמעט לא היה כל סיכוי להצלחה. פניתי לרבי חיים זצ"ל ובהדרכתו ובהכוונתו פעלתי במסירות, כאשר מידי כמה שעות הייתי מוכרח לעדכן אותו בהתפתחויות ולקבל ממנו הוראות ברורות ומדויקות להמשך הדרך. שר החקלאות באותה עת היה יהודי בשם אהרן און שהתגורר במושב גילת הסמוך אלינו. בהוראתו של רבי חיים זצ"ל פניתי אליו, ועל אף היותו איש מפא"י הוא היה קשוב לבקשתנו. לאחר מחשבה ארוכה הציע לי לגייס לעזרתנו דמות פוליטית מרכזית שתסייע בידינו לאחר שתחקר זאת כמשימה ראשונה במעלה. כגון מי? שאלתי בחשש - כגון רענן וייץ, מי שהיה ראש המחלקה להתיישבות של הסוכנות, או... וכאן הוא הזכיר דמות פוליטית חרדית, אך חלשה מאד מבחינה מעשית ופוליטית. הסברתי לו שהדבר בלתי אפשרי בעליל שכן רענן וייץ לא יסכים, והדמות הפוליטית החרדית בודאי לא תצליח. הצעתי את הרב שלמה לורנץ זצ"ל, שדובר עליו באותה תקופה כמי שצפוי לכהן כיו"ר ועדת הכספים, אולם אהרן און לא האמין שאצליח לגייס את הרב לורנץ שנחשב אז כדמות מאד בכירה. און הסביר לי שאם הרב לורנץ באמת ירצה, הוא יוכל לכנס לחדר אחד את כל הנוגעים בדבר ולהביא להחלטה מהירה וברורה שתכריע את הכף לטובתנו.

הגר"ח זצ"ל שמע את הדברים

הבתי החלו להתרוקן ואת מקומם תפסה הסוכנות עבור העולים ממרוקו שהחלו אז להגיע לארץ. התושבים החרדים התנגדו לכך שכן אורח חייהם של העולים הספציפיים ששוכנו כאן ממש לא תאם את אורח חייהם של עולי הונגריה. צריכים להבין שלא נמנו עולים אלה על קהילת יהודי מרוקו החרדים לדבר ד'.

בשנת תשי"ז היה מרד בהונגריה וכתוצאה מכך החלה עליה נוספת לארץ שחלקה הורכב מיהודים שאינם חרדים. גם אלו שוכנו על ידי הסוכנות בתפרה ומצב האידיושקייט הלך והחמיר. כתוצאה מהמצב שנוצר, נטשו עוד ועוד יהודים חרדים את המקום, כשהלכם כבר שלחו ממילא את ילדיהם ללמוד בבני ברק במוסדות "חוג חתם סופר" וכד', ומצאו את עצמם ממילא עם חצי רגל מחוץ למושב. כך יצא שבשנים המאוחרות יותר, הפכנו, הציבור החרדי, למיעוט של ממש בתפוח כאשר הציבור הכללי נהפך לרוב. הוא שלט כמובן בוועד המושב, מה שגרם לדחיקתנו מכל יכולת לדאוג לאינטרסים הדתיים של עצמנו.

בינתיים הגיעה לכאן הישיבה המעטירה, קיינו מאד שהיא תצליח לייצב במעט את המצב. אולם, כפי שצינתי, הפשרניים שלטו כאן שליטה ללא מיצרים והישיבה לא קבלה כאן אף נציג בוועד היישוב, כך שחלומנו בדבר תוספת עזרה וכו', נמוג. עד כמה היתה הישיבה אומללה מבחינת יכולת להתנהל עצמאית תראה בהמשך הדברים.

"וכאן", מחייך לעברנו בן שיחנו שיחי, "זכינו לפתע להארה גדולה בדמותו של הגאון האדיר רבי חיים גריינימן זצ"ל. ניחן לומר שמאז השתנו למעשה חיינו במקום והפכנו אט אט לבעלי הבית במושב שאותו יומנו והקמנו בעצמנו ושממילא היה צריך להיות שלנו כבר מתחילת הדרך."

"מוכרחים להרגיש" מבחיר בן שיחנו שיחי "כי רבי חיים זצ"ל היה ספון בדירתו ולמד ואיש כלל לא העלה על דעתו שניתן בכלל להעזר בו. ידענו אמנם כי איש גדול שורה בתוכנו, עולה ומתעלה בתורה הקדושה, אך לא חשבנו כי נוכל לקבל ממנו תועלת מעשית במאבק אותו החלטנו לנהל על עתידו של מקום מגורינו. בחסדי שמים קבלנו איזו שהיא הארה משמים שפשוט משכה אותנו לקיטונו הצר."

"קיימנו ישיבה בהשתתפות כל החברים יראי ד' במקום, והחלטנו לפנות לממונים על המושבים בדרישה לחלק את המושב. החלק

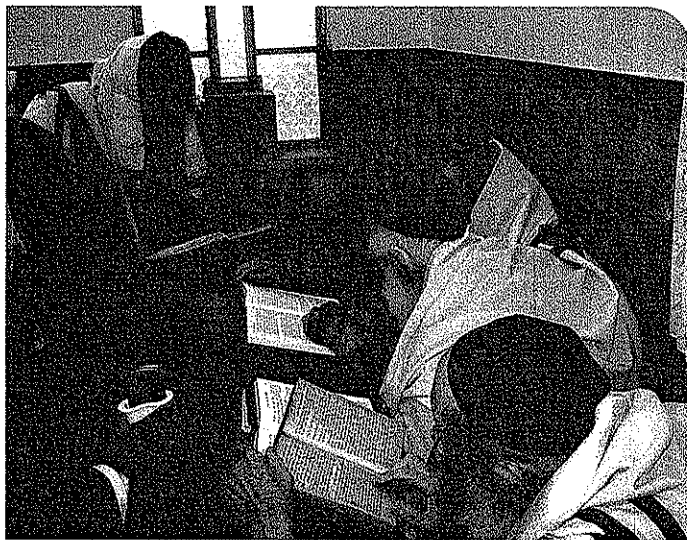

לו שאני שלחתי אותך כדי שיעזור לנו. השעה היתה שעת לילה מאוחרת, אך לא היתה לי כל ברירה אחרת. פשוט נכנסתי לרכבי ונסעתי לאשדוד.

הרב פינטו זצ"ל שלח אותי לבנו יבלח"א שנסע עמי מיד לבאר שבע, שם התגורר אח נוסף של אותם בני משפחת פינטו מתפרח. הרב פינטו שליט"א נכנס לבית בבאר שבע ושהה שם כרבע שעה. לאחר מכן יצא עם האח ההוא ויחד נסענו לתפרח לדבר על ליכום של האחים שיאותו לשותף עמנו פעולה. הרב שליט"א והאח מבאר שבע שהו בבית בתפרח כמחצית השעה כשאני ממתיך בחוץ בציפייה דרוכה, ולאחר כמחצית השעה יצא הרב פינטו שליט"א והכריז לעברי בהתרגשות: הם שלך... שבתי לרבי חיים זצ"ל וסיפתי לו את כל השתלשלות העניינים, אך הוא דרש ממני שלא לנוח על זרי הדפנה. "תשחד" אותם, הוא אמר. תתן להם משהו שיעשה להם טוב על הלב. כמו מה? תהיתי. ורבי חיים זצ"ל השיב, האחים פינטו נמצאים כעת בשנת אבל על פטירת אביהם. אתה, הוא פנה אלי, הרי חבר מועצת 'מרחבים', ולפי החלטת המועצה מגיע למושב תפרח מבנה של מועדון נוער, והלא אנחנו הרי לא מעוניינים שיכנס לכאן מועדון נוער. מה אם כן נעשה? פשוט מאוד. תציע לבני משפחת פינטו שמבנה המועדון ייהפך לבית כנסת על שם אביהם, וזאת בתנאי שאיש בעולם לא יידע על כך.

וכך היה. בכל תפרח דיברו שמרדכי פינקלשטיין דואג להקים מועדון נוער לתושבים המרוקאים. ציבור היראים לדבר ד' אפילו כעס עלי כיצד אני מסכים להכניס לכאן מועדון נוער. מי יודע כמה פריצות וכד' זה עלול להביא. מי יכול בכלל לתאר ולשער אלו בעיות יצוצו לנו בעקבות אותו מועדון נוער, שאלו המונים, אני העמדתי פנים כמי שנעלב מהטענות הקשות כלפי, אך בהוראת רבי חיים זצ"ל פשוט שתקתי והמתנתי בכליין עינים לבאות.

בחנוכת הבית של בית הכנסת החדש יצאו כל תלמידי הישיבה בראשות ראשי ורבני הישיבה שליט"א לכבד את השתתפותם במעמד כשספרי תורה כידיהם. רק אז הבינו הכל כי בנינו בעצם בית כנסת נוסף. היו אחדים שאף ביקשו ממני סליחה על חשר השוא שחשדו בי... וכך נסללה בעצם דרך חדשה שקבעה את מקומו של מושב תפרח כמושב חרדי לכל דבר וענין, כשאחרוני המתנגדים לדרכו הצטרפו אף הם למעגל החוגגים והשמחים במקום תורה ותפילה נוסף שקם כמושב. לאחר מכן החלה פרשת של מינוי רב למושב. רבי חיים זצ"ל סיבב

מתחת ידו.

הכל שייבחר רב ראוי, תלמיד חכם וירא שמים, אך לא שכח לשלוח אותנו להיוועץ בגאונים הגדולים רבי שמואל הלוי ואזנר זצ"ל ורבי יצחק שלמה אונגר זצ"ל כדי שהציבור ההונגרי יהיה שבע רצון מהמהלך. היו אלו מהלכים גדולים עם שימת לב לפרטים הקטנים ביותר. רבי חיים זצ"ל לא ויתר אפילו על הנקודות הקלות ביותר על מנת להגיע להישגים רוחניים גדולים עם מינימום תקלות. מי שעקב אחר הנהגתו, מי שהתבונן במהלכו השונים לחיזוק ולביסוס האידיושקייט כאן במושב, יכול היה להבחין במהרה עם איוו חרדת קודש הוא פועל, ועד כמה מחשבה עמוקה הוא משקיע לבל תצא חלילה תקלה

החברותא של בן שיחנו שיחי כבר נכנס בשערי הבית, ואנו חוששים מלגזול מזמנו. ר' מרדכי שיחי מבקש להדגיש כי הסיפורים אודות פועלו וגדולתו של הגר"ח זצ"ל יכולים להמשך ללא הפוגה ועדיין תקצר היריעה מהכילים. "עוד לא נגענו במעורבותו בכל ענייני הבחירות האזוריות שהתנהלו כאן במשך השנים; עוד לא עסקנו במעורבותו בכל צעד ושעל לאורך השנים", אך לסיום שיחנו, מבקש ר' מרדכי לציין רק עוד כמה משפטים ממצים, כשקולו נרגש:

"דעו לכם, שראיתי כאן נשיאה בעול שאין דומה לה. ראיתי כאן נטילת אחריות ממדרגה ראשונה, כזאת שאינה ניתנת לתיאור כלל וכלל, אך מוכרחים להבין, לא מדובר כאן כאשר רבי חיים זצ"ל כבר היה זקן ושבע ימים. לא מדובר כאן כשגילו נשק לגיל תשעים. היה זה לפני למעלה מארבעים שנה! כשרבי חיים זצ"ל היה אברך צעיר יחסית. כבר אז הוא נטל על כתפיו אחריות אדירה. הוא לא חיפש לעצמו חיים קלים."

"זכורני", הוא מסיים את דבריו, "כשלפני כמעט חמישים שנה התקשר אלי יהודי ואמר בבכיות נוראות שהרופאים אמרו לו שהסיכוי היחיד שאשתו תחיה הוא רק אם יעשו ניתוח תוך עשרים וארבע שעות. אותו יהודי ביקשני שאגש לרבי חיים זצ"ל ואשאל אותו האם לעשות את הניתוח. רבי חיים זצ"ל שמע את השאלה, נאנח עמוקות ואמר: ר' מרדכי, תגיד לו לא! מדובר בהחלטה גורלית וקריטית ממש, אך רבי חיים לא נבהל. הוא פשוט אחז שהדבר לא נכון, ולא היסס לחלוק על גדולי וטובי הרופאים."

"זה היה רבי חיים זצ"ל כפי שראו עיננו. סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה", מסיים בן שיחנו שיחי את דבריו, ומותיר אותנו להמשיך ולהרהר כל הדרך חזרה לירושלים על הדמות הפלאית שהסתלקה מעמנו לפני חודש ימים והותירה אחריה המוני תלמידים שבורים ורצוצים, וחלל עצום בלבבות.

הרב הגאון רבי אליהו ציטרנבום שליט"א בזכרונות מימי שהותו של הגאון האדיר רבי חיים גריינמן זצ"ל במושב תפרח: "השרה אורה מיוחדת ורוממות על כל תושבי המקום"

- זאב פלדמן -

כשבדרך היו שואלים בדרכי תורה והלכה ומתייעצים בכל העניינים.

ככלל, רבים מציבור האברכים היו משוחחים עמו בלימוד בכל ענין שלמדו ועסקו בו. ראש ישיבת תפרח הגאון רבי אביעזר פילץ שליט"א סיפר לי שכראשית ימיה של הישיבה, לפני שלושים שנה, היו אף נכנסים אליו בחורים מבני הישיבה לדבר עמו בלימוד.

מחזה מפעים שהמחיש בפניי את הדבקות בעסק התורה באותם זמני שאלות שאחר התפילה, אירע באחד הימים. באחד מימי חודש אלול, ניגש אליו לאחר תפילת שחרית אחד מחשובי תושבי המקום המשמש כבעל תוקע ושוחח עמו בדעת מרן החזון איש זיע"א דיניו וצורת התקיעות. עם הגיעם לביתו, נטל השואל שופר שהביא עמו והחל לתקוע בצורות שונות להמחשת השיטות שדיברו באותה העת. לאחר כרבע שעה, עצרו הגר"ח זצ"ל ואמר "בסדר, עד כאן. מיד וללא שהות, בעוד שבחדר שוהים אנשים, שקע רבי חיים בעומקה של סוגיא. מראה זה היה למופת ושבה את ליבי, הרי מטבעו ודרכו של עולם, אדם שסיים את התפילה,

בשיחה שקיימו עם הרב הגאון רבי אליהו ציטרנבום שליט"א, מעלה הוא מזיכרונותיו הנעימים אודות ימי שהותו של הגאון האדיר רבי חיים גריינמן זצ"ל במקום מגוריו - מושב תפרח:

"במשך תקופות ארוכות היה מגיע הגר"ח זצ"ל לתפרח בימי ראשון ושוהה שם עד ליום תמישי, אז היה שב לבני ברק. בכל אותם ימות השבוע בהם שהה בתפרח, ישב הוא ולמד בביתו שבמושב שעות על גבי שעות, ללא כל הפרעה. את יומו היה פותח בתפילה שחרית כותיקין בבית הכנסת 'הגבעה' שבמושב. היינו רואים אותו מגיע זמן מה קודם תחילת התפילה, מתיישב במקומו ולומד משניות בנעימות מיוחדת. מחזה מפעים היה לראותו בשעת התפילה כיצד עומד לפני המלך ומתפלל בכונה עצומה, כאשר כל הסוכבים ראו במוחש היאך הוא מתפלל בדקות נוראה מתוך התאמצות יתירה.

לאחר התפילה היו ניגשים אל הגר"ח זצ"ל אברכים מבני המקום ומלווים אותו לדירתו שהיתה סמוכה לבית הכנסת,

"כל מה שזכיתי וזכיתם היה ממרן זל"ה שהיה לי לאב ולאם ולרב"

משפט זה שנכתב ע"י הגאון האדיר זצ"ל בצוואתו, מתמצת את הרגשות הלב של תלמידיו הקרובים בלחט"א, כפי ששמע מפיהם סופר "הפלס" לקראת מלאת השלושים

המושג "תלמיד" לא היה בגדר מליצה או תואר בעלמא. הוא בא לידי ביטוי בכך שכל מחשבתו, הנהגתו ודרכו נבנו על פי השאלה כיצד היה נוהג דודו הגדול זיע"א באותו נושא. כל העת הוא ביקש לחתור ולהבין מה הייתה דעתו של דודו זיע"א, ואיך הוא עצמו היה פועל בשאלה שנקרתה כעת לפניו. זה היה קיים אצלו הן בדרך הלימוד, ביגיעה ובעמל, והן באלפי ורבות השאלות שהונחו לפניו בכל תחום מתחומי החיים. ואכן, הסייעתא דשמיא לה זכה בתשובותיו ובהוראותיו נראתה בהתאם.

מעבר לכך, ניכרת האהבה והערכה להן זכה בחזרה מדודו הגדול זיע"א, והדברים באים לידי ביטוי באינספור דוגמאות, כשהבולטת בכך היא אותה חיבה שבאה לידי ביטוי במכתב שכתב לו בספרו "כלילא דוורדא". ספר זה, אגב, הוציא הגר"ח זצוק"ל בתקופה שבין האירוסין לחתונה על הלכות בית הבחירה, ומרן זיע"א טרח לכבד ולייקר את מחברו באופן נדיר ביותר על אף גילו הצעיר.

הגר"ח זצוק"ל, ממשיכים בני שיחנו שיחי', שימש סמל ודוגמא לכל רואי: הוא גילם בעינינו את התמדת התורה וחשקתה ללא גבולות. יכולנו לראות אצלו כל העת, כי התורה היא מושב חייו ואין בלתה. כל "עיסוקיו" היו דבר צדדי בעולמו. הוא עשה הכל כדי להודרו באותם רגעים על מנת לחזור לדבר שבה אהב, התורה הקדושה מושב חייו. וכדי להמחיש עד היכן מגיעים הדברים נציין, כי הייתה לו התבטאות ידועה אותה שב ואמר לבני ביתו פעמים רבות: כשאני לומד אל תפריעו לי, כשאני ישן תעירו אותי. משפט זה כוון אמנם למצב שבו נדרש הגר"ח זצוק"ל לענות לשאלות הרבות שהופנו אליו במהלך היממה כולה, אך הוא ביטא יותר מכל מהם סדרי העדיפויות שהיו אצלו. כלומר, שינה מועטת לעצמו מול סיוע ועזרה לזולת היא דבר ברור ומובן מאליה, אך כשמדובר בלימוד התורה, קשה היה לו להתנתק ולהתפנות לדברים אחרים.

שיחי', כפי שציינו בדברי הפתיחה, הרב זצ"ל היה "תלמיד" במלוא מובן המילה של דודו מרן החזון"א זיע"א.

לקראת השלושים ישב סופר "הפלס" השבוע לשעה ארוכה של שיחה מאלפת ומחכימה, רווית דמ, מספר ובכי, עם יבלח"א כמה מתלמידיו הקרובים של הגאון האדיר זצוק"ל. שמו של "הרב זצ"ל" מוזכר בערגה, והעובדות שזכורות על ידם גורמות שוב ושוב להתייפחות ולצער על האובדן והשבר הגדול שפקד אותם לפני שלושים יום.

במהלך שיחתנו ביקשנו לעמוד על התמדתו ושקדנותו המופלאים בתורה, לצד הראגה והאכפתיות האינסופיות לכל הבאים בצל קורתו. בני שיחנו יבלח"א מציבים לפנינו מספר אלומות אור מדרכו הייחודית של רבם הנערץ זצוק"ל, ואנו תקווה שהצלחנו להעבירן לציבור הקוראים.

"תלמיד" של מרן החזון איש

ראשית, מרגישים בני שיחנו

אם מבקשים לתמצת בקצרה מה היה רבי חיים זצוק"ל עבורנו, אם חפצים להבין במקצת את החלל הגדול שהותיר בהסתלקותו לגנוי מרומים, נוכל להגדיר זאת במשפט אחד מתוך צוואתו: "כל מה שזכיתי וזכיתם היה ממרן זל"ה שהיה לי לאב ולאם ולרב". משפט זה כתב אמנם רבי חיים זצוק"ל על דודו מרן בעל החזון"א זיע"א, אך נראה שהוא עמל קשה על מנת ליישם זאת גם כלפי תלמידיו ובני משפחתו. כל ישותו ומהותו, כל דרכו ונהגתו כלפינו היו באותה כחינה של אב, אם ורב. אין כמעט יהודי שהכירו וחש כלפיו רק חלק אחד, של אב לבד, של אם לבד או של רב לבד. כולם הרגישו שהוא היה 'הכל' בשבילם. מוקדש להם במלוא מובן המילה והמשמעות, במילים אלו פותחים יבלח"א תלמידיו הקרובים של הגאון האדיר רבי חיים גריינמן זצוק"ל את שיחתם המאלפת לבטאן עולם התורה, הנוגעת בקצה קצהו של עולמו הגדול.

לפני כשנה וחצי הזדמן לי להכנס אליו במעוגו בבני ברק, הוא היה כבר כפוף מאד, אך מיד כשהבחין בי אמר: "ציטרנברים. הוצאת עוד ספר?"...

נקודה נוספת שראינו אצלו היתה הנעימות המיוחדת והחביבות שהקריין לסובביו, כשפעמים והיה משתמש אף בלשון צחות בדבריו. אציין כדוגמא, לפני שתי שמיטות למדנו מסכת שביעית ועסקנו בסוגיא דספיתין. עלתה אז השאלה הנודעת האם מותר לשתות את חלב הבהמות שאוכלות ספיתין במשך השמיטה. נגשתי אל הגר"ח זצ"ל והצעתי שאלה זו. כפי הנראה שדעתו היתה שאין בכך בעיה, ולפיכך הגיב בחיין: "חלב אסור לשתות אחרי שאוכלים בשר, לא רק בשנה השביעית, אלא גם בכל שש השנים האחרות..."

דירתו בתפרת היתה מרוהטת בריהוט ישן. באחד הימים נכנסתי אליו והתיישבתי על כסא שמעט רעד, הגר"ח הבחין בכך ואמר בחיין: "בגמרא כתוב סולם רעוע, אבל כסא רעוע לא כתוב..."

לנגד עינינו ועיני ילדינו עמדה תמיד דמותו המיוחדת של הגר"ח זצ"ל בדקדוקו בעסק התורה ואצילותו המיוחדת. רבים מחיי היהדות בתפרת הם כתוצאה ממעשיו, כאשר יסד בו כולל לאברכים חשובים, אף בנין בית הכנסת והמקוואות, כמו גם עניינים נוספים, נעשו בהכוונתו ובהדרכתו.

ניתן לומר כי בכל תקופות שהותו בתפרת, חשנו תחושה מיוחדת של רוממות לשהות במחיצתו של גדול בתורה, כשהוא מקרין מהודו על כל סביבתו.

ובפרט את תפילת ותיקין המסתיימת באותה תקופה בשעה מוקדמת מאד, נח מעט, לוגם מעט קפה וכו', אך הוא נכנס מיד ללימוד בעומק העיון.

עידוד רב היה הגר"ח זצ"ל מעניק לכתובת חידושי תורה. כסדר היה שגור על לשונו חשיבות ענין הכתיבה. באחת ההזדמנויות בהם שהייתי אצלו, היה זה ביום חמישי לפני נסיעתו חזרה לבני ברק, נכנס אליו אחד מנכדיו ושאלו האם יכול להצטרף עמו לנסיעה, השיב לו רבי חיים: 'תלוי כמה חידושי תורה כתבת השבוע...'.

אפיזודה מענינת אירעה בשעה שבאתי להביא לו ספר חדש שהוצאתי לאור. הגשתי לו, וכתגובה נתן לי במתנה ספר שלו. הגבתי בהפתעה: "לא קרב זה אל זה...", והוא השיב לי: "נו, על כך אמר רבי איסר זלמן 'חבורה תחת חבורה'..." לאחר פטירתו, שח לי אחד מנכדיו שמשפט זה של רבי איסר זלמן נאמר לזקנו הגר"ח זצ"ל, ומעשה שהיה כך היה. היה זה עוד בשנות מגוריו בירושלים, הגר"ח זצ"ל הוציא לאור ספרו על מסכת נדה ונכנס למרן הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל להעניק לו את הספר. כמענה, נתן לו רבי איסר זלמן את אחד מכרכי ספרו 'אבן האזל' באומרו "חבורה תחת חבורה..."

העידוד שלו לכתוב חידושי תורה וכן להוציאם לאור היה מפעים. לפני כשמונה שנים נתתי לו את אחד מספרי שיצא באותה עת מבית הדפוס, לאחר מכן לא פגשתי בו כשש שנים, מאחר ולא הגיע שוב לתפרת מפאת חולשתו.

דוגמאות נוספות הממחישות את דמותו העילאית כאיש שכל מהותו היא תורה ישנן למכביר, כמו זאת שאחד מילדיו נולד כשבע לפני חג הפסח, והבית התקיימה ביום שריפת חמץ עצמו, אולם הגר"ח צוק"ל לא סיפר זאת אפילו לקרוביו ומקורביו הגדולים. לאחר זמן נודע להם העניין, והם תמחו באוזניו על פשרה של אותה הסתרה. לתדהמתם השיב הגר"ח צוק"ל: חששתי שאם ייודע לבכורים שמבין ידידי וקרובי שאני עורך ברית בערב פסח הם יוותרו על חובתם לעשות סיום מסכת בערב פסח, וזאת לא חפצתי בשום פנים ואופן. לוותר על עוד לימוד תורה? ! הייתה לו התבטאות מעניינת אודות ימי "בין הזמנים", שביטאה את אהבת התורה היוקדת שלו: "בבין

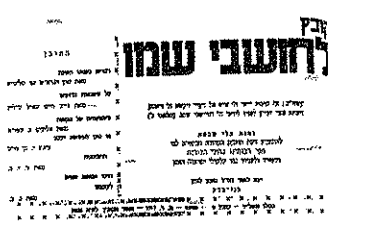
הזמנים צריכים ללמוד הרבה יותר מאשר באמצע הזמן, שכן באמצע הזמן יש סדר א' ולאחר מכן ארוחת צהריים ומנוחה, וכך לאחר סדר ג', סוג מסוים של הפרעות ברצף הלימוד. אך בבין הזמנים לא קיימים המפריעים הללו, ואפשר ללמוד ללא הפרעה. שקיעותו בתורה הייתה כה גדולה, עד שגם בימים האחרונים קודם פטירתו כשהיה לומד היו פעמים שהיה נרדם ומתנמנם, אך כשהיה מתעורר התחיל מיד באותה מילה שבה הפסיק קודם שהתנמנם. כך היה בעת קבלת הקהל בביתו, כשיצא ממנו שואל היה שב בדיוק לאותה מילה שבה הפסיק קודם כניסתו, וכך היה לפני שש שנים כשעבר ניתוח קשה. היה זה בתקופת ספירת העומר. הגר"ח צוק"ל התעורר מהניתוח המסובך, ולתדהמת רופאיו וסובביו העסיקה אותו רק שאלה אחת, מה עם

ספירת העומר?! התורה ומצוותיה היוו את כל חייו וישותו, ולא הייתה שום הפרדה בין הדברים. כיצד הייתה הנהגתו עם משפחתו ומקורביו? מחד, תביעה אינסופית לעלות ולהתעלות. הוא היה קורא בכל יום לנכדיו ולנניו לכבד ללמוד עמו והיה מעורה בכל הנעשה עמו בלימודם ובצמיחתם. כך אירע שהיה מברר אצל נכד פלוני כיצד מתקדם הוא עם חברות אלמוני, וכיצד נראה אצלו סדר ב' או סדר א'. הוא ידע בכל סדר עם מי לומד כל נכד, והאם החברות אכן מתקיימת כראוי. בנוסף, היה שולח בעצמו מכתבים על בסיס קבוע לתלמידיו וליוצאי חלציו, כשבהם היה מעורר את מקבליהם להמשיך לכתוב את חידושי תורתם ולהעלותם על הכתב. בכך נתן עידוד ודרכון עצום לעלייה ולפריחה בתורה"ק.

ומאידך, הכיר וידע על פה את כל הנעשה עמו ובביתם. דוגמא לדבר, היה זה לפני זמן מה, בעל נכדו נכנס אליו עם שאלה רפואית שהתבקש על ידי אדם מסוים לשאול את הגר"ח. הגר"ח צוק"ל פנה אל השואל ותמך: ומה אתה עשית כשזה היה נוגע אליך לפני כך וכך שנים? אותו נכד אפילו לא זכר שמקרה דומה להפליא אירע עמו לפני מספר שנים, אך הגר"ח צוק"ל זכר זאת היטב, על אף שמאז שנשאל על ידי הנכד ענה וטיפל במאות ובאלפי מקרים דומים ושאינם דומים, ולמרות שעל ראשו הונחו המוני בעיות והתמודדויות. כל אחד יכול היה לחוש כיצד נמצא הוא על לוח ליבו של הגר"ח צוק"ל, עד כדי כך שהוא הרגיש וידע על הנעשה אצלו יותר ממה שבעלי העניין עצמם חשו והרגישו. בני משפחתו ומקורביו היו

גילוי: מאחורי הפרסום ב"לחושבי שמו" כסלו תשל"ד

בחורף תשל"ד עמד עולם התורה בארץ הקודש בפני שורה של מאבקים רעיוניים מענייני דיומא. מצד אחד, המלחמה הקשה שהתנהלה בתחילת השנה ועוררה בשולי המחנה גלי הודחות בנוסח "כל הכבוד לצה"ל וחיליו", כמו גם הערצה וסגירה למושגים צבאיים ולאומיים.

בר בכר, לקראת הבחירות לכנסת השמינית הורו אז מרגן הקהילות יעקב והאבי עזרי ז"ע כי עקב אופיה וצבינה של הרשימה החרדית שהתמודדה באותן בחירות, אין להצביע כלל בבחירות ומוטב להימנע ולאבד הקולות מאשר להצביע לרשימה זו. (ראה 'מכתבים ומאמרים' חלק ד', מכתב מיום כ"ד אלול תשל"ג: "אני בעצמי לא אשתתף בבחירות, וכנראה שרוב הבני תורה לא ישתתפו בהבחירות"). כנגד הוראה זו רווחה תעמולה ברחוב החרדי כאילו ההימנעות תגרום לנוק ציבורי ותביא לחילול ש"ש וכו', תוך טענה שההצבעה הינה חובה בלתי-מוותנית וכך הייתה הוראת רבותינו ז"ע בעבר ועל כן

תלמידי מרן החזו"א נוהגים על פיו להצביע בכל מקרה מאז ועד עתה ואינם נגררים לדברים המתפרסמים וכו'.

באותם ימים קיבל עורך ומו"ל "לחושבי שמו", הגאון רבי נפתלי וינטרויב שליט"א, שליח מיוחד מטעם הגאון האדיר רבי חיים שאול גריינימן צוק"ל, הלא הוא הרה"ג רבי דוד יוסף כהן צ"ל (מנהל ת"ת "אור זרח" בב"ב) ובידו שני קטעים שנכתבו ע"י הגר"ח גריינימן על מנת להביאם לידיעת עולם התורה באמצעות הפרסום הפומבי בגליון "לחושבי שמו", מתוך בקשה לפרסמם ללא מורא, שכן יש בהם צורך השעה לפקוח עיניים ולפור ערפילים.

הקטע האחד הינו משל ("מעשה בבעל עגלה") שבו ביטא הגר"ח את המבט הבהיר שצריך להיות נחלתו של יהודי חרדי, בבואו להתמודד עם תופעות לאומיות של הערצת הצבא, וחיליו בעת סכנת מלחמה וכדו', (בטענה הידועה של "מי יודע מה היה אלמלא הם"). הדברים הנוקבים שכתב ראויים להישמע בכל עת, ובפרט בשנה זו כאשר הציבור החרדי עומד בפני הסתננות דעות לאומיות והערצת הצבא בעקבות הלחימה

מעשה בבעל עגלה

בחדש חמשה בארצות הצפון כשהיו נוסעים בעגלות, והיו האנשים קופצים מן הקור והיו רגילים לרדת מן העגלה ולקחת טלג לשפשוף בדם את האנשים לחמם. פעם אחת הופטר בעל העגלה על חנם שהנסיח את העגלה בתורו, שיש טלג בדרכים ומה זה עושים אילו נסענו בקיץ... נזכרנו בסיפור זה כהיום כאשר רבו המרגנים על הגט שיש לנו ממשה רבנו הנלחמים בעו ובמסיני ומי יודע מה יהי אלמלא הם... ואמנם מה יהי אלמלא הם. אלמלא הם: לא היו נדרגים ייחודים במקום האלפים שנהרגו והרבות שנפצעו עד היום. אלמלא הם: דינו חיים בשלום ושלום וכבודו כאשר זה הרבה יתורים בארצות ושמעאל, עד אשר החלה צרעת הציונות על פני הארצה.

אלמלא הם: והיה כל גזל מרוקו ותומן וילדי טרין יראים ושלמים כאשר היו בשבתם בארצותיהם. אלמלא הם: גם הדור הצעיר שגדל באו זהו הרכיב ודרכה מהם שומרי תורה ומצוות.

אלמלא הם: לא היה האנטישמיות בחיל כאשר היה ולמי דרכי הטבע קרוב הידי כי גם זאת אירוע לא היה כאשר היה, אלמלא נתנאי הכבשה להיות זאב. אלמלא הם: לא היה חפירות הנוראות והתועבה שוררת כיום על פני חצוצת אח"ק.

אלמלא הם: היו גם הרבה מחזירי חיל שאלל חציונות בהמית הכפירה. מעבדים על דעת קונם - קרובים יותר אל התורה והמצוות.

ומה גדולה האכזריות ומה נורא דבאב נוכח האמת הלאה אשר סמרים וזי כל ואוספים באח"ק בגיש ורוח, וזרונים לאלפים מהם, או רוק למען שהמושלם יהיו מושלים, או לנו שכן עלתה בימינו. ומי יודע אלמלא הם, אם עדיין וזינו בגלות.

בדרום בקיץ האחרון. הקטע השני עוסק בהחלטת גדולי הדור זי"ע להימנע בבחירות לכנסת שנערכו באותם ימים. הנוסח החד-משמעי קובע כי ההימנעות של כל אחד לאור הוראת רבותיו, אינה

גורמת ח"ו לחילול ד' כי אם להיפך: "אם רצונך לחזק ידי מאורי האומה והנך חפץ להשליט דעת תורה, עליך להימנע מהצבעה ולהשתדל שגם אחרים יימנעו. וככל שירבה מספר הנמנעים במרכזי התורה, כן יגדל כבוד שמים".

הלא ידעת אם לא שמעת דעת רבותינו שליט"א על תאחידי וחודעות על המצוות מחצבצות. לכן אם רצונך לחזק ידי מאורי האומה והנך חפץ להשליט דעת תורה, עליך להמנע מחצבצות ולהשתדל שגם אחרים ימנעו, וככל שירבה מספר חוננים במרכזי התורה, כן יגדל כבוד שמים.

מקבלים ממנו מעטפות כסף בערבי חגים וכדו', גם אתרוגים לחג הסוכות ומצות לפסח היה משגר לביתם, כשהכל היה בחשבון מדורק להפליא, לפי כמות בני הבית והצרכים המיוחדים לכל אחד ואחד. בנוסף לכך, היה הגר"ח זצוק"ל יודע ומכיר את צרכיו האישיים של כל אחד ואחד, הן אלו הרוחניים והן אלו הגשמיים. כדי לסבר את האוזן עד היכן הגיעו הדברים, מחייכים בני שיחנו שיח"י, נספר לכם עובדה מעניינת המגלה במקצת עד היכן הגיעה דאגתו ותשומת ליבו לכל פרט ופרט; כפי הנהוג על פי דעת החזון איש זיע"א, מעשרים כל בניו וצאצאיו את מיני המאכל קודם שמכניסים לפיהם. הנהוג הוא שמעשרים על המטבע של ראש משפחתם זצוק"ל. והנה בצוואה אותה כתב לפני עשרים ושתיים שנים ציין, שהוא מבקש שכל הבנים ייתנו רשות לעשר על המטבע, שכן מרגע פטירתו הם היורשים של אותה מטבע. כל מי ששמע על החלק הזה בצוואתו עמד משתומם. כיצד חשב על כל פרט ופרט ולו הקטן והפעוט לכאורה ביותר. בנוסף, ממשיכים בני שיחנו שיח"י ומתארים, היה הגר"ח זצוק"ל תובע גדול מכל אחד ואחד. שיעוריו היו לשם גדול בקרב המוני תלמידיו, אך הם לא נאמרו בימים "נוחים" דווקא. לגר"ח זצוק"ל שחיפש כל העת להנחיל דרך בלימוד היה חשוב ללמד, כי אין מושג של "פטור מלימוד" או התאמה לנחות מסוימת. השיעורים היו נאמרים בתקופות שנראו על פניו כאלו הקשות ביותר בשנה - ערב שבת, שבת אחר הצהריים, ראש השנה בשני הימים, יום כיפור לפני מנחה, סוכות, שמחת תורה וכו'. דווקא בימים הללו שלא היו ממש שגרתיים היה הגר"ח זצוק"ל מוסר שיעורים בעומק העיון. היה זה יותר מלימוד עבור כולם כיצד צריך להיראות עמל התורה. זאת בנוסף כמוכח לשיעורים שאותם אמר מיום היארצייט של דודו מרן זיע"א עד יום היארצייט של אמו ע"ה בכל שבת ושבת.

מעבר לכל אלו, אומרים בני שיחנו שיח"י, כשמציינים את מידת טובו הגדול מוכרחים להבין כפי שציינו במהלך שיחתנו, שכל אחד ואחד יכול היה לחוש אצלו כבן יחיד ממש. ידוע לנו על המוני אנשים שהיו ממש בטוחים שהם היו הקרובים ביותר אליו. הוא נתן תחושה זו לכל מי שבא בצל קורתו. כל אדם שהגיע לפניו עם בעיה של חולי היה מיד נשאל על ידו מה שם החולה ושם אמו. שאלה זו נתנה לשואל הרגשה כי

מדובר בהתעניינות אמיתית ולא כזאת מן השפה ולחץ. באחת ההודמנויות כששהה במרשב תפרח סיפרו לו על מחלה קשה שפקדה יהודי מסוים. היה זה ממש לפני כניסתו למכונת בדרכו לבני ברק. הגר"ח זצוק"ל ענה את שנה ונכנס לאוטו. בן לווייתו ביקש להתחיל מיד בלימוד הקבוע, אולם הגר"ח זצוק"ל עצרו ואמר: רגע אחד, אני מוכרח להתאושש מהדברים הקשים ששמעתי כעת. רק לאחר הפוגה קלה יכול היה לשוב לחלמוד. ראו אצלו בחוש את המושג של נושא בעול עם חברו. דרך אגב, מציינים בני שיחנו שיח"י, רק לאחר שנים רבות נודע למקורביו ולבני ביתו, כי בכל יום חמישי היה הגר"ח זצוק"ל נוהג לצום. ומדוע? כדי שתהא לו סייעתא דשמיא בקבלת הקהל... בהקשר לדאגתו לפרטי פרטים מספרים בני שיחנו עובדה מעניינת נוספת. לפני מספר חודשים נכנס למעונו רב ידוע, ולשאלתו במה כדאי לחזק את בדקי הבית מול הציבור, השיב: תדאגו שהאנשים הבאים במגע מול הציבור יהיו אנשים נחמדים ובעלי מידות טובות.

שהרי הם משמשים כעצם דוגמא אישית לציבור הרחב. אם הם לא יהיו אנשים טובים, הוסיף הגר"ח זצוק"ל, האנשים הפשוטים לא ירצו לכבד יותר להודק לשירותי הדת. מאידך, כפי שצינו, התורה הקדושה הייתה אצלו מעל הכל, והוא ידע לצלול לתוכה מיד. ההמונים שפקדו את מעונו היו בנקל יכולים להבחין כיצד מנצל הוא כל שנייה ללמוד תורה. כיצד יכול לפתוח את פנקסו הקטן ולשקוע בתלמודו בחלקיקי השניות שישנן בין אדם שנכנס לחדרו לבין זה הבא אחריו. באחת ההודמנויות ביקשו כמה וכמה מתלמידי החכמים שבין מקורביו לעמוד על גדולתו העצומה והחליטו לשהות לצדו בעת קבלת הקהל, אולם לאחר דקות אחדות ביקשו לפרוש לדרכם. כשנשאלו לפרש מעשיהם השיבו, כי לא היו מסוגלים לשמוע כל כך הרבה צרות הבאות לפתחו. רק הוא, בכוח אהבתו את הוולת, ומעל הכל בכוח אהבתו את התורה, יכול היה לשלב בין שניהם; גם לשמוע ולהשתתף בצרתו של השני, וגם להישאר שקדן ומחמיד שלא נראה כמותו. וכשמדברים על אכפתיות ודאגה לזולת עד לפרטי פרטים, מחדדים

הוא ידע ונאמר כימים "נוחים" דווקא.
לגר"ח זצוק"ל שחיפש כל העת להנחיל דרך בלימוד היה חשוב ללמד, כי אין מושג של "פטור מלימוד" או התאמה לנחות מסוימת. השיעורים היו נאמרים בתקופות שנראו על פניו כאלו הקשות ביותר בשנה - ערב שבת, שבת אחר הצהריים, ראש השנה בשני הימים, יום כיפור לפני מנחה, סוכות, שמחת תורה וכו'. דווקא בימים הללו שלא היו ממש שגרתיים היה הגר"ח זצוק"ל מוסר שיעורים בעומק העיון. היה זה יותר מלימוד עבור כולם כיצד צריך להיראות עמל התורה. זאת בנוסף כמוכח לשיעורים שאותם אמר מיום היארצייט של דודו מרן זיע"א עד יום היארצייט של אמו ע"ה בכל שבת ושבת.

בני שיחנו שיח"י, אי אפשר שלא לציין את המעשה הבא. יהודי נכבד הקים מתיבתא לבני עדות המזרח, ובסיום השנה בא לגר"ח זצוק"ל על מנת להזמין למסיבת סיום. תוך כדי דברים ציין כי המסיבה תיערך ביום חמישי אחר הצהריים. הגר"ח זצוק"ל תמה, הלוא ראש חודש יחול רק ביום ראשון, מדוע אם כן אתם עורכים את המסיבה ביום חמישי? האם עוד יומיים של לימודים במתיבתא הם דבר של מה בכך? השיבו ראש המתיבתא כי כבר הזמין אורחים, הדפיס הזמנות להורים ולמוזמנים נכבדים וכו', אך רבי חיים זצוק"ל לא הסכים בשום פנים ואופן לשמוע מהתירוצים הללו. "המתיבתא נועדה להציל את הנערים", פסק, "ואי אפשר לתאר מהו כל יום שהם נמצאים בתוך המסגרת. אם יגרם לך נזק כתוצאה מהשינוי, אני אשלם לך, ובלבד שלא תחזיר את הנערים הביתה כל כך מוקדם". לראש המתיבתא לא נותרה כל ברירה, והוא נאלץ לבטל את ההזמנות ולקבוע תאריך חדש למסיבה בהשתתפותו של הגר"ח זצוק"ל, כמוכח.

מה הייתה דרכו בהנהלת הלימוד? זאת בהחלט שאלה שקשה לענות עליה על דגל אחת, אולם נוכל להשתמש בעובדה שהייתה עמו לפני זמן מה כדי לנסות לענות על שאלתכם. היה זה הגאון רבי אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א שנכנס לבקר, ובמהלך הדברים ביקש לשמוע מהגר"ח זצוק"ל מהי הדרך לגרום לבחור שיקבל חשק בלימוד התורה. הגר"ח זצוק"ל ענהו במילים הבאות - היסוד הוא ללמוד את דברי הגמרא פעם ועוד פעם ועוד פעם, כפי שמסבירים לילד צעיר. כך, אמר הגר"ח זצוק"ל, היה הרביה החזון איש לומד עמי בצעירותו. לאחר חודש כבר תראה שינוי גדול בחשקת התורה אצל התלמידים, הוסיף.

לאחר מספר ימים פגש הגרא"י קוק שליט"א את אחד מתלמידי הגר"ח זצוק"ל והביע בפניו את התפעלותו מההצלחה הגדולה שבדרך זו. הכלל אצלו היה לפשט את הכל. רק לאחר שהכל כבר היה פשוט, אפשר לעבור ללמוד את דברי הראשונים, ובשלב מאוחר יותר אף את דברי האחרונים כדוגמת הגרעק"א, מהרש"א ועוד.

בני שיחנו מסיימים בהמחשה מן העבר הרחוק, על הסייעתא דשמיא המיוחדת לה זכה בדרכו. היה זה בשנותיו הצעירות, הגר"ח הסתפק ממושכות בהלכות טריפות מה הדין בעוף שיש לו שתי מרות. לפתע דפקה בדלתו אישה עם עוף בידה. הדבר היה לפלא שהעוף שהחזיקה היה בעל שתי מרות...